

Zimowanie ptaków wodnych na Zatoce Gdańskiej w sezonie 2005/2006

W stosunku do lat ubiegłych teren objęty badaniami oraz metodyka pozostały bez zmian (Meissner et al. 2000). Podczas kontroli styczniowej policzono mewy przebywające na wybrzeżu Zatoki Gdańskiej i na dużych, komunalnych składowiskach śmieci w Gdańsku Szadółkach, w Łęczycach koło Gdyni i w Swarzewie.

Zlodzenie pojawiło się dopiero w styczniu. Objęło ono swoim zasięgiem wewnętrzną część Zatoki Puckiej od ujścia rzeki Redy do Kuźnicy. Wzdłuż Półwyspu Helskiego od strony zatokowej zamrznięty był pas o szerokości 300–800 m. Okolice portu w Helu były wolne od lodu. Na obszarze tym w kilkunastu miejscach występowały małe oparzeliska, w których gromadziły się ptaki. W ujściu Redy i ujściu Płutnicy pozostawały większe obszary bez pokrywy lodowej. Zamrznięte były też jezioro Ptasi Raj i ujście Wisły Śmiałej. Wisła spływała luźna kra. Taki zasięg zlodzenia utrzymał się aż do połowy marca.

Wyniki kolejnych kontroli przedstawiono w tabeli 1.

W październiku odnotowano bardzo wysoką liczebność łysek *Fulica atra*. Zgrupowanie tego gatunku liczące ok. 21 tys. osobników zaobserwowano między Władysławowem i Chałupami (obs. P. Janowski). W poprzednim sezonie stado 25 tys. łysek zaobserwowano we wrześniu, także na wodach Zatoki Puckiej wewnętrznej (Meissner & Rydzkowski 2006). Gatunek ten na przestrzeni ostatnich 22 lat wykazywał znaczące wahania liczebności (rys. 1) i zmiany w rozmieszczeniu na badanym akwenie (Meissner 2001). Jesienne liczebności łysek w zachodniej części Zatoki Gdańskiej stwierdzone w dwóch ostatnich sezonach należą do najwyższych w Polsce (Meissner 2004). Liczba ptaków zimujących była najwyższa na przełomie lat 1980. i 1990., kiedy to nastąpiło po sobie kilka wyjątkowo łagodnych zim (rys. 1). Warto zauważyć, że liczba pozostających na zimę łysek nie jest wprost związana z temperaturą, czego można by się spodziewać po gatunku wrażliwym na mrozy (Nilsson 1984, Monval & Pirot 1989). Na badanym akwenie dwukrotnie wzrost liczby ptaków następował nie od razu, a po 2–3 latach po mroźnej zimie (rys. 1: 1988–1990 i 1997–2000).

W lutym stwierdzono wyjątkowo wysoką liczebność gągoła *Bucephala clangula*. Z 30 tys. ptaków tego gatunku widzianych na całym akwenie objętym liczeniami, aż 22,7 tys. (76%) przebywało w ujściowym odcinku przekopu Wisły (obs. C. Wójcik). Było to największe zimowe zgrupowanie tego gatunku odnotowane w Polsce (Tomiałojć & Stawarczyk 2003) i stanowiło 5–7% populacji zimującej w Europie, szacowanej na około 300–414 tys. osobników (BirdLife International 2004). Podczas tej samej kontroli na tym samym, około 6 km odcinku rzeki przebywało jeszcze ponad 9 tys. ptaków wodnych z innych gatunków, w tym 6 400 łodówek *Clangula hyemalis*.

W tym samym miesiącu zaobserwowano ponad 17 tys. nurogęsi *Mergus merganser*. Największe zgrupowanie tego gatunku liczące około 10 tys. osobników przebywało na Zatoce Puckiej między Kuźnicą i Jastarnią. Całkowita liczebność nurogęsi zimujących w Europie szacowana jest na 150–300 tysięcy (BirdLife International 2004), a liczba ptaków pojawiająca się na przybrzeżnych wodach Bałtyku zależy od surowości zimy (Švažas et al. 1994). W lutym 2006 na badanym akwenie przebywało więc nie mniej niż 5% populacji zimującej w Europie.

Podobnie jak w poprzednim sezonie liczba zimujących łabędzi niemych *Cygnus olor* przekroczyła 5 tys. osobników, co stanowi około 2% populacji tego gatunku zimującej w północno-zachodniej Europie (BirdLife International 2004). Najwięcej łabędzi niemych przebywało na płytkich wodach wzdłuż Półwyspu Helskiego między Kuźnicą i Jastarnią, gdzie zgromadziło się 4 030 osobników, co stanowiło 78% wszystkich osobników tego gatunku zaobserwowanych w styczniu na badanym akwenie. Podobnej wielkości stado przebywało w tym samym rejonie w lutym 2005 (Meissner & Rydzkowski 2006).

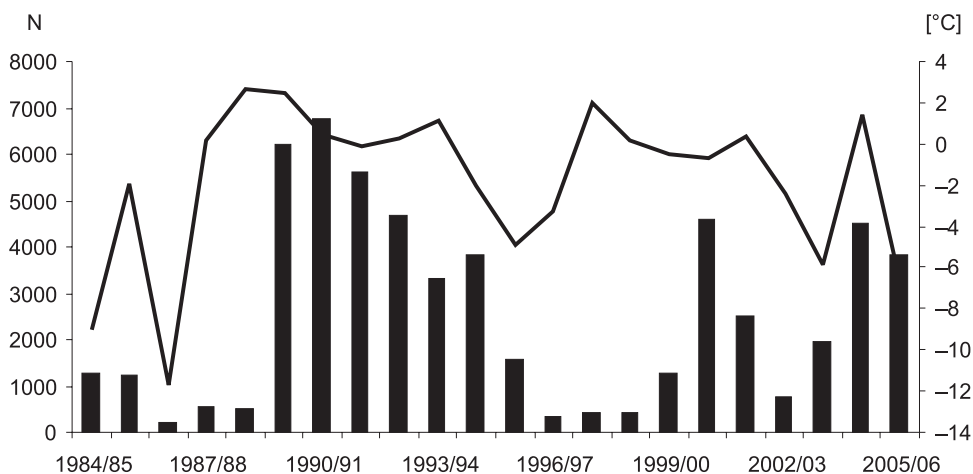
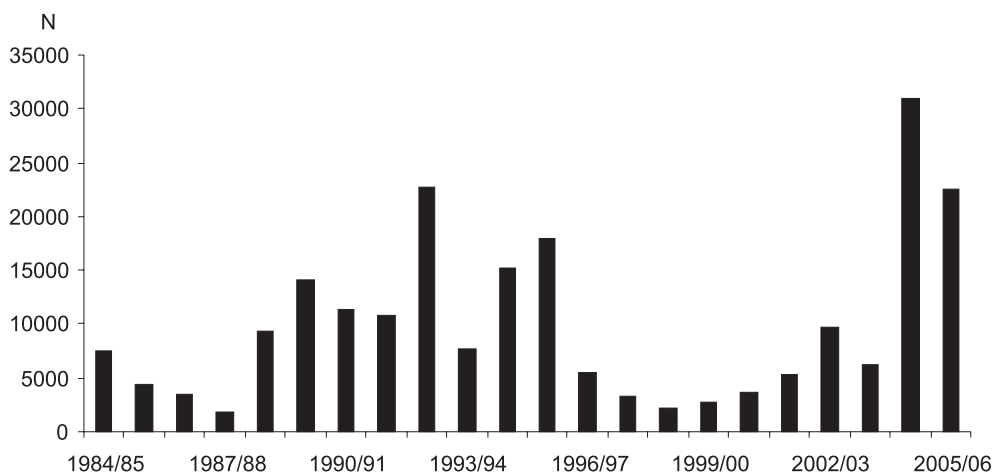
Powyższe wyniki wskazują na bardzo duże znaczenie zachodniej części Zatoki Gdańskiej dla zimujących ptaków wodnych. W lutym w strefie przybrzeżnej badanego akwenu stwierdzono w sumie

Tabela 1. Liczebność ptaków wodnych na Zatoce Gdańskiej w sezonie 2005/2006**Table 1.** Numbers of waterfowl on the Bay of Gdańsk in the season 2005/2006. (1) – species, (2) – total

Gatunek (1)	18.–20. 09.05	15.–16. 10.05	19.–20. 11.05	17.–18. 12.05	14.–15. 01.06	10.–12. 02.06	11.–12. 03.06	22.–23. 04.06
<i>Cygnus olor</i>	997	1435	2949	3512	5186	3902	1923	1874
<i>Cygnus columbianus</i>		10		2				
<i>Cygnus cygnus</i>		4	27	223	116	13	43	16
<i>Anser fabalis</i>				2			1	106
<i>Anser albifrons</i>		6	6	8			4	24
<i>Anser anser</i>			77	5	60		49	9
<i>Branta canadensis</i>					8	1	1	2
<i>Branta leucopsis</i>								1
<i>Branta bernicla</i>			2					
<i>Tadorna tadorna</i>	2	6					9	73
<i>Aix galericulata</i>								1
<i>Anas penelope</i>	1558	1768	283	42		1		99
<i>Anas strepera</i>	12	7						47
<i>Anas crecca</i>	98	182	14					264
<i>Anas platyrhynchos</i>	1222	2235	3127	3237	3099	1955	1723	351
<i>Anas acuta</i>	9	28		1		1	2	53
<i>Anas querquedula</i>	4							16
<i>Anas clypeata</i>		44						128
<i>Netta rufina</i>		1						4
<i>Aythya ferina</i>	166	322	4	87	265	30	299	107
<i>Aythya fuligula</i>	2032	8465	2598	13812	12071	13358	14435	7388
<i>Aythya marila</i>	100	140	45	499	283	293	69	717
<i>Sommateria mollissima</i>	95	64	7	17	29	179	1	2
<i>Clangula hyemalis</i>		164	4092	3168	4448	18249	5111	5678
<i>Melanitta nigra</i>	110	33	143	178	1081	93	92	297
<i>Melanitta fusca</i>			126	112	267	614	212	88
<i>Bucephala clangula</i>	86	447	5536	7568	6623	30003	12204	415
<i>Mergus albellus</i>		1	15	138	84	363	128	21
<i>Mergus serrator</i>	4	101	116	184	328	848	274	290
<i>Mergus merganser</i>	294	232	780	2278	5910	17438	8869	186
<i>Gavia stellata</i>			1	1				
<i>Gavia arctica</i>	8	2						5
<i>Tachybaptus ruficollis</i>	28	3		2	1	8	1	1
<i>Podiceps nigricollis</i>			1					
<i>Podiceps cristatus</i>	2013	1046	1208	1536	516	946	401	226
<i>Podiceps grisegena</i>						1		
<i>Podiceps auritus</i>	11	2	25	1			2	10
<i>Phalacrocorax carbo</i>	6708	6676	3770	7724	7418	1656	1972	3510
<i>Fulica atra</i>	8331	22630	14558	7559	3819	1910	1449	758
<i>Gallinula chloropus</i>					3			
<i>Uria aalge</i>								1
<i>Alca torda</i>			1		8			
Suma (2)	23888	46054	39511	51896	51623	91862	49274	22768

91 800 ptaków wodnych nie uwzględniając mew. Tak duże koncentracje łabędzi niemych i gągołów nie były dotąd obserwowane w kraju. Przedstawione przez BirdLife International (2004) szacunki liczebności populacji zimujących w Europie mogą być wprawdzie nieco zaniżone z powodu braku dokładniejszych danych z kilku krajów, ale i tak dla trzech wymienionych wyżej gatunków Zatoka Pucka wraz z ujściem przekopu Wisły stanowią ostoję o randze europejskiej i w pełni uzasadniają powołanie na tych akwenach Obszarów Specjalnej Ochrony Ptaków sieci NATURA 2000.

Wyniki liczenia mew w styczniu 2006 przedstawiono w tabeli 2. Na trzech skontrolowanych komunalnych wysypiskach śmieci stwierdzono wyjątkowo niskie ich liczebności. Wynikało to z regularnego płoszenia ptaków przez wynajętego sokolnika. Proceder ten rozpoczął się rok wcześniej (Meissner & Rydzkowski 2006) i prawdopodobnie ma wpływ na stwierdzoną w ostatnich dwóch

Rys. 1. Wieloletnie zmiany liczebności tysięcy *Fulica atra* w zachodniej części Zatoki Gdańskiej jesienią i zimą. Przedstawiono maksymalną liczebność ptaków z miesięcy wrzesień–listopad (panel górny) i ze stycznia (panel dolny). Linia zaznaczono średnią temperaturę stycznia według pomiarów w Gdańsku

Fig. 1. Long-term fluctuations in the abundance of Coots in the western part of the Bay of Gdańsk in autumn and winter. Maximum numbers of birds in September–November (upper panel) and January (lower panel) are given. Line indicates the mean January temperature as measured in Gdańsk

Tabela 2. Liczebność poszczególnych gatunków mew stwierdzonych w styczniu 2006 nad Zatoką Gdańską i na trzech wyspiskach śmieci położonych w pobliżu wybrzeża

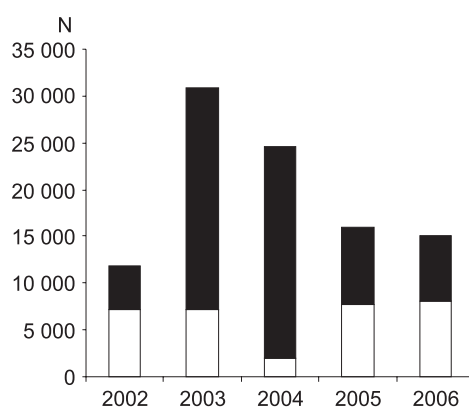
Table 2. Numbers of particular gull species recorded in January 2005 on the Bay of Gdańsk and on three rubbish dumps situated near the coast; (1) – species, (2) – rubbish dumps, (3) – total

Gatunek (1)	Zatoka Gdańska	Składowiska śmieci (2)			Razem (3)
		Łężyce	Szadółki	Swarzewo	
<i>Larus argentatus</i>	8033	3000	4000	130	15163
<i>Larus cachinnans</i>	2	1			3
<i>Larus marinus</i>	412	13	60		485
<i>Larus canus</i>	2294		3		2297
<i>Larus ridibundus</i>	2313				2313
Razem (3)	13054	3014	4063	130	20261

latach niższą liczebność mew srebrzystych *Larus argentatus*, ponieważ gatunek ten jest zdecydowanym dominantem na wyspiskach śmieci w okresie zimowym (Meissner & Ściborski 2003). Warto jednak zauważyć, że liczebność mew srebrzystych przebywających zimą na wybrzeżu badanego akwenu jest w miarę stabilna i z wyjątkiem stycznia 2004 wahała się w granicach 7–8 tys. ptaków (rys. 2).

W styczniu stwierdzono też kamusznika *Arenaria interpres* w Rewie (obs. C. Wójcik), piaskowca *Calidris alba* w ujściu przepłoku Wisły (obs. P. Rydzkowski) oraz jednego samca błotniaka zbożowego *Circus cyaneus* koło Władysławowa (obs. S. Bzoma). Ponadto podczas styczniowej kontroli na całym terenie objętych liczeniem zanotowano 10 bielików *Haliaeetus albicilla* i 108 czapli siwych *Ardea cinerea*.

Na poszczególnych odcinkach ptaki liczyli: S. Bzoma, M. Goc, D. Jakubas, P. Janowski, A. Kośmicki, E. Kurach, W. Meissner, M. Remisiewicz, P. Rydzkowski, M. Ściborska, M. Ściborski, C. Wójcik. Wszystkim Im serdecznie dziękujemy. Badania były dofinansowane przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku. Praca Grupy Badawczej Ptaków Wodnych KULING nr 127.

Rys. 2. Zmiany liczebności mewy srebrzystej *Larus argentatus* w styczniu w kolejnych latach. Kolor biały – ptaki przebywające na wybrzeżu Zatoki Gdańskiej, kolor czarny – ptaki na wyspiskach śmieci. Dane z lat 2002–2005 na podstawie: Meissner & Ściborski 2003, Meissner & Wójcik 2004, Meissner & Rydzkowski 2006

Fig. 2. Fluctuations in the Herring Gull numbers in January in consecutive years. White section of the bars – birds staying on the Bay of Gdańsk coast, black section – birds at rubbish dumps. Data for 2002–2005 after Meissner & Ściborski 2003, Meissner & Wójcik 2004, Meissner & Rydzkowski 2006

Summary: Wintering of waterfowl in the Bay of Gdańsk in the season 2005/2006. The ice cover appeared in January. Till mid-March the ice covered the inner section of the Puck Bay from the Reda river mouth to Kuźnica village. In October large number of the Coot *Fulica atra* was noted. This species showed significant fluctuations in numbers during the last 22 years. Peak numbers of wintering Coots occurred at the turn of the 1980s and 1990s, when a few exceptionally mild winters appeared subsequently. In February the number of the Goldeneye *Bucephala clangula* reached 30 thousand. 22.7 thousand (76%) of which stayed in the mouth section of the Vistula river. This was the highest winter concentration of this species noted in Poland, which consisted of 5–7% of the European wintering population. Similarly to the previous seasons, the number of wintering Mute Swans *Cygnus*

olor exceeded 5 thousand individuals, which is ca 2% of the population wintering in north-western Europe. The numbers of Goosanders *Mergus merganser* were also exceptionally large. The results indicate high importance of the western part of the Gulf of Gdańsk for wintering waterbirds. In February the coastal zone supported 91800 waterbirds, except gulls. The numbers of gulls at rubbish dumps lower than usual might be a result of organized human disturbance. The number of gulls along the coast remained stable and, with an exception in January 2004, fluctuated at the level of 7–8 thousand individuals.

Literatura

- BirdLife International 2004. Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. BirdLife Conservation Series 12. BirdLife International, Wageningen.
- Meissner W. 2001. Zimowanie ptaków na Zatoce Gdańskiej w sezonie 2000/2001. Not. Orn. 42: 294–296.
- Meissner W. 2004. *Fulica atra* (L., 1758) – łyska. W: Gromadzki M. (red.). Ptaki (część I). Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 – podręcznik metodyczny. 7: 306–309. Ministerstwo Środowiska, Warszawa.
- Meissner W., Koziróg L., Kisicka I. 2000. Zimowanie ptaków wodnych na Zatoce Gdańskiej w sezonach 1997/1998 i 1998/1999. Not. Orn. 41: 92–97.
- Meissner W., Rydzkowski P. 2006. Zimowanie ptaków wodnych na Zatoce Gdańskiej w sezonie 2004/2005. Not. Orn. 47: 60–63.
- Meissner W., Ściborski M. 2003. Zimowanie ptaków wodnych na Zatoce Gdańskiej w sezonach 2001/2002 i 2002/2003. Not. Orn. 44: 291–299.
- Meissner W., Wójcik C. 2004. Zimowanie ptaków wodnych na Zatoce Gdańskiej w sezonie 2003/2004. Not. Orn. 45: 203–213.
- Monval J.-Y., Pirot J.-Y. 1989. Results of IWRB Interantional Waterfowl Census 1967–1986. IWRB Special Publication 8.
- Nilsson L. 1984. The impact of hard winters on waterfowl populations of south Sweden. Wildfowl 35: 71–80.
- Švažas S., Meissner W., Nehls H.W. 1994. Wintering populations of Goosander (*Mergus merganser*) and Smew (*Mergus albellus*) at the south eastern Baltic coast. Acta Ornithol. Lithuanica 9–10: 56–69.
- Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”, Wrocław.

Włodzimierz Meissner

Pracownia Ekofizjologii Ptaków, Katedra Ekologii i Zoologii Kęgowców UG,
Legionów 9, 80-441 Gdańsk
w.meissner@univ.gda.pl

Piotr Rydzkowski

Szczygła 3/4/3, 80-742 Gdańsk
pluvialis@wp.pl